

4469  
INDUSTRIENS UTREDNINGSINSTITUT

BOX 5501  
S-14 85 STOCKHOLM

 **observer**  
MEDIA INTELLIGENCE  
Tel 08-702 53 53

Ekonomisk Debatt  
Tel: 08-7838391  
Stockholm 2,400 ex.  
nr: 97-08  
/ÅR 352 1=0

Uppslagen kontrax

# FÖRHANDLINGAR

## Nationalekonomiska Föreningen

### 1997-04-28

Sammanfattade och redigerade av **PIRJO FURTENBACH**

Ordförande: professor **Lars Bergman**

Inledare: professor **Jörgen W Weibull**, professor **Ulf Jakobsson** och departementsrådet **Stefan Lundgren**

Övriga debatttagare: **Lars Jonung**, **Anders Björklund**, **Anders Klevmarken**, **Claes-Henric Siven**, **Carl B Hamilton**, **Ingela Ternström** och **Jesper Roine**

## Framtidens nationalekonomer – en diskussion kring forskar- utbildningen i nationalekonomi

**Lars Bergman:**

Hjärtligt välkomna till Nationalekonomiska Föreningens möte. Många är intresserade av kvällens ämne: Framtidens nationalekonomer – en diskussion kring forskarutbildningen i nationalekonomi. Detta ämne diskuteras livligt vid de akademiska institutionerna och annorstädes. Professor Jörgen Weibull inleder kvällens diskussion. Han är en av de ledande personerna i och bakom forskarutbildningen i nationalekonomi i Stockholm. Sedan har vi två representanter på avnämarsidan: professor Ulf Jakobsson från IUI, med lång bakgrund i Finansdepartementet, Handelsbanken, SAF, o s v. Den andre är departementsrådet Stefan Lundgren, som bl a har arbetat med Långtidsutredningen och med olika strukturfrågor, och representerar en viktig avnämare för nationalekonomer.

**Jörgen W Weibull:**

Jag tänkte ta upp fem punkter som inledning på diskussionen, och börjar med en bakgrundsfråga: Vad är nationalekonomi som forskningsområde?

Man kan fråga sig om samhällsvetenskaperna och naturvetenskaperna är fundamentalt olika som forskningsområden. Hur är det med att hålla på med ekonomi jämfört med att hålla på med fysik eller kemi? Ställs det andra krav? Är det lättare eller svårare att studera ekonomi än att studera fysik?

Personligen anser jag att nationalekonomi är ett svårare forskningsämne än fysik. En del fysiker håller kanske inte med, men Oskar Morgenstern noterade i sin dagbok den 15 februari 1939 att kärnfysikerna Nils Bohr och Max Planck hade uttryckt åsikten att samhällsvetenskaperna är mycket mer komplexa än fysiken. Vilka är då svårigheterna som samhälls-

vetenskaperna har, utöver de som finns i naturvetenskaperna?

Många resultat i naturvetenskaperna är underbyggda med väl kontrollerade laboratorieexperiment eller med noggrant uppmätta fältobservationer. Man kan naturligtvis i princip utföra experiment och göra fältobservationer även i nationalekonomin (och det är glädjande att notera en starkt växande aktivitet inom experimentell ekonomi). Experiment är dock av praktiska skäl svåra att utföra i större skala, och det är svårt att isolera de faktorer man vill studera, såväl på fältet som i laboratoriet. Av bl a detta skäl behöver man ofta tillgripa avancerade statistiska metoder – därav betydelsen av delämnet ekonometri. Det finns dock områden även inom fysiken där kontrollerade experiment är svåra eller rent av omöjliga att genomföra, t ex i meteorologin och astronomin.

Ett grundläggande kriterium för vetenskaplighet är falsifierbarhet. En forskare som arbetar med en teori bör kunna beskriva en situation, en händelse eller ett förlopp som strider mot det som teorin hävdar. Först då är det fråga om vetenskap. Annars får nog teorin ifråga betraktas som metafysisk, eller möjligen som ett (kanske mycket användbart) formellt "språk" utan empiriskt innehåll. Denna vetenskapsparadigm, som utvecklades av de logiska empiristerna under 1920-talet har sedermera blivit det grundläggande kriteriet för god vetenskap över hela fältet. Falsifierbarhetskriteriet är dock mer svårhanterligt inom nationalekonomin än inom naturvetenskaperna. Ekonomiska modeller är vanligen mer kvalitativa, och inbegriper i många fall svårobserverade faktorer.

En annan aspekt som skiljer samhällsvetenskaperna från naturvetenskaperna – kanske en djupare skillnad – är att vi själva är de objekt som vi studerar. Då vi som privatpersoner studerar en ekonomisk modell av någon bekant ekonomisk situation kan vi mycket lätt komma till uppfattningen att modellen är alltför en-

kel. Här har fysikern det lättare; jag har inte hört någon atom klaga när fysikern i sin modell beskriver hur atomer beter sig.

Förhållandet att vi som studieobjekt har förmågan att sätta oss in i ekonomiska teorier och modeller om oss själva medför att nationalekonomin ställs inför krav som naturvetarna kan bortse från. En rationalistisk ekonomisk teori bör vara *internt stabil* i den meningen att om en individ förväntar sig att alla andra beter sig i enlighet med teorin så bör denne inte ha incitament att själv avvika från teorin (jfr Nash-jämviktsbegreppet i spelteorin). Med "rationalistisk" menas här en teori som betraktar ekonomiska aktörer som rationella. Förutom intern stabilitet är det önskvärt att en rationalistisk ekonomisk teori är *externt stabil* i den meningen att den föreskriver beteenden i interaktioner med aktörer som observerats avvika från teorin. Sådana situationer är oundvikliga just eftersom teorin är falsifierbar – det finns beteenden som strider mot teorin och som kan observeras av andra aktörer. Denna svårighet observerades redan av von Neumann och Morgenstern i *The Theory of Games and Economic Behavior*, Princeton University Press, Princeton [1944].

Ett annat skäl varför nationalekonomi är ett svårt ämne är att den handlar om människor, och människan är oerhört komplex. Vi vet inte mycket om den mänskliga hjärnans funktion, och ändå dristar vi oss till att uttala oss om hur hushåll, företag, marknader och hela ekonomier fungerar. I jämförelse med andra samhälls- och beteendevetenskaper förefaller dock nationalekonomin något mer lättforskad eftersom den behandlar processer som är relativt enkla, avgränsade, ofta upprepade och kvantitativt mätbara, som t ex handel på marknader. En psykolog eller sociolog tampas ofta med mycket svårare frågor.

Mot bakgrund av dessa och andra svårigheter som nationalekonomin har att tampas med kan man t o m ställa frågan

om området är forskningsbart. Personligen anser jag att delar av nationalekonomin är forskningsbara, att man bör arbeta noggrant och med avgränsade och väl definierade frågeställningar, och att det behövs ett stort mått av ödmjukhet beträffande möjligheten att göra prediktioner. Kraven på analytisk skärpa, logisk stringens och statistisk metodik är inte mindre än i naturvetenskaperna – snarare tvärtom. Här spelar forskarutbildningen en stor roll: att föra vidare den kunskap som har ackumulerats och ge nya generationer av forskare de bästa verktyg vi har.

#### **Forskarutbildningen som produktionsprocess:**

Insatsvarorna i forskarutbildningsprocessen är doktorander, lärare, handledare och arbetsredskap. Ut får man nya doktorer och nya forskningsresultat.

En viktig faktor i forskarutbildningen är arbetsmiljön; att det finns kompetens, intresse, god informell kommunikation, en kreativ atmosfär, samt goda kontakter med forskare på den internationella forskningsfronten. Det är dock svårt att åstadkomma en god miljö i alla dessa avseenden på många ställen i ett så litet land som Sverige. Det kan därför vara nödvändigt att koncentrera vissa av dessa verksamheter till ett fåtal orter.

Hur ser då dagens forskarutbildning ut? I korta drag kan man säga att vi i Sverige numera har en uppläggning som liknar den amerikanska. Forskarutbildningens första fas består av två års heltids kursprogram. Många av dessa kurser är krävande, särskilt under det första året då steget just tagits från grundutbildningen med dess lägre ställda krav. Tyvärr är det så att första årets doktorander inte får se särskilt mycket av forskningsfronten. Av naturliga skäl vill lärarna först berätta om den kunskap som redan uppnåtts inom ämnet. Men detta har en nackdel. Den nye doktoranden har vanligen en hel del frågeställningar i bagaget som han eller

hon är intresserad av och som har bidragit till dennes beslut att påbörja forskarutbildningen. Sedan börjar första årets kurser, och man måste lära sig nya avancerade metoder, och läsa en litteratur som är mycket mer krävande än den man är van vid från grundutbildningen. Det kan då verka som om "allt är svårt" och "allt är gjort". Vi som undervisar hinner inte berätta så mycket om viktiga frågor som ännu är obesvarade. Detta sker först under andraårskurserna, då doktoranderna griper sig an sina specialområden.

Man kan likna den samlade kunskapen vid ett träd där man under första året berättar om de grenar som är utforskade och som håller, men där man ofta glömmer att berätta om förgreningar som man passerar där det sitter andra grenar som man inte säkert vet vart de leder.

Efter två års kurser följer så avhandlingsarbetet som officiellt skall ta två år men som i praktiken tar mer tid. Jag återkommer med statistik om detta.

Jag vill dock passa på att nämna att forskarutbildningen nu genomgår en kraftig internationalisering. Det är inte bara en fråga om att några av de svenska doktoranderna tillbringar något av sina utbildningsår vid universitet i USA. Vi har överhuvud taget ett större internationellt utbyte nu än för bara ett par år sedan. främst på studentnivå, men även på lärarnivå, kanske speciellt inom EU.

Vilka krav ställer detta på utbildningen och vad förväntas våra nybakade doktorer kunna när de går ut på den numera internationella marknaden? Och vad bör vi på svenska universitet och högskolor göra för att vara attraktiva för bra utländska studenter, forskare och lärare?

#### **Hundra år av forskarutbildning:**

Låt oss betrakta några tidsserier över den svenska forskarutbildningen i nationalekonomi under de senaste hundra åren. Sådana data finns tillgängliga i den utmärkta studien "Recruiting a New Gene-

**Tabell 1 Antal licentiat- och doktorsavhandlingar i nationalekonomi 1895–1989**

Decennium	Gammal lic examen 1902–74	Gammal doktors- examen 1895–1973	Ny lic examen 1985–89	Ny doktors- examen 1970–89
1895–9		2		
1900–9	9	4		
1910–19	10	9		
1920–9	27	8		
1930–9	17	8		
1940–9	37	8		
1950–9	36	16		
1960–9	60	19		
1970–9	39	3		88
1980–9			43	132
<b>Totalt</b>	<b>229</b>	<b>76</b>	<b>43</b>	<b>220</b>

Källa: E. Wadensjö (1992) i *Economics in Sweden*, red L. Engwall

ration” författad av professor Eskil Wadensjö i Engwall (red): *Economics in Sweden. An Evaluation of Swedish Research in Economics*, Routledge, London [1992]. Den följande diskussionen bygger på tabeller lånade därifrån.

Hur många doktorer har över tiden pro-

ducerats i Sverige? I *Tabell 1* redovisas hur antalet licentiat- och doktorsavhandlingar varierat mellan decennierna under 95 år. Den gamla licentiatexamen avskaffades 1974 och återinfördes i ny form tio år senare. En ny doktorsexamen infördes 1969, och den gamla avskaffades 1974.

**Tabell 2 Antal doktorsexamina i nationalekonomi per år och universitet**

År	UU	LU	GU	SU	UmU	HHS	Andra	Totalt
1970	0	0	1	1	0	2	0	4
1971	0	0	0	1	0	0	1	2
1972	0	2	0	2	1	2	0	6
1973	1	1	0	1	0	1	1	5
1974	1	3	0	0	0	2	1	8
1975	2	1	3	5	0	3	0	14
1976	1	2	7	5	2	2	1	20
1977	0	4	3	2	1	1	0	11
1978	1	2	1	1	1	1	1	8
1979	0	2	3	2	0	3	0	10
1980	0	2	0	1	1	1	0	5
1981	2	3	1	3	2	2	1	14
1982	2	2	3	4	1	2	1	15
1983	0	3	3	3	1	1	1	12
1984	0	2	0	1	0	2	1	6
1985	1	6	0	2	0	4	1	14
1986	4	1	3	4	0	1	1	14
1987	3	4	2	3	0	0	3	15
1988	4	2	8	3	4	1	3	25
1989	2	0	2	1	4	3	0	12
<b>Totalt</b>	<b>24</b>	<b>42</b>	<b>40</b>	<b>45</b>	<b>18</b>	<b>34</b>	<b>17</b>	<b>220</b>

Källa: E. Wadensjö (1992) i *Economics in Sweden*, red L. Engwall

Tabell 3 Medianstudietiden i terminer för den nya doktorsexamen i nationalekonomi

Akademiskt år	Bruttostudietid sedan antagningen	Nettostudietid sedan antagningen	Tid sedan den första akademiska examen
1974-5	13.0	10.5	17.0
1975-6	13.0	8.0	20.0
1976-7	15.5	10.4	17.0
1977-8	17.0	14.0	19.0
1978-9	16.0	13.8	16.0
1979-80	19.5	14.2	20.0
1980-1	19.0	13.0	23.5
1981-2	16.0	10.2	24.0
1982-3	17.0	11.9	21.0
1983-4	17.0	14.4	19.0
1984-5	17.5	11.0	22.0
1985-6	14.0	12.0	19.0
1986-7	24.0	17.7	27.0
1987-8	16.0	13.0	21.0
1988-9	19.0	14.0	24.0
1989-90	20.0	14.0	20.0

Källa: SCB, Studentregister, forskarstuderande

Som synes var det inte många som avlade den gamla doktorsexamen. Under första hälften av nittonhundratalet blev det inte mer än ca 7 doktorer per decennium för hela landet, en volym som mer än fördubblades under de följande två decennierna. När det nya doktorsexamen infördes 1969 skedde en kraftig volymökning, till ca 100 doktorer per decennium. En uppdelning över de svenska universiteten och högskolorna, för åren 1970-1989, redovisas i *Tabell 2*.

Hur lång tid har det tagit att uppnå doktorsexamen? Som framgår av *Tabell 3* rör det sig under åttiotalet om ca 7 läsår sedan man har blivit antagen i utbildningen. Detta ligger en bra bit över vad som var avsett (4 år). Man kan notera att under den nya examens första tre år snitttiden var nära 5 år, d v s betydligt närmre det uppsatta målet, för att därefter öka.

En annan förändring som skett under dessa hundra år är att utvärderingen av avhandlingar har blivit alltmer extern, efter att från början ha varit en rent intern angelägenhet. Man fick t o m sin opponenter från det egna universitetet. Nu har vi

externa opponenter och extern representation i betygsnämnder.

Det har diskuterats huruvida detta kan ha bidragit till att utbildningstiden har blivit längre. Argumentet är att extern kontroll kan ge handledaren incitament att låta doktoranden arbeta mer på avhandlingen innan den framläggs. Men den externa kontrollen är mycket hälsosam och bör bibehållas.

Det kan slutligen noteras att Wadensjö [1992] finner att bara 10 procent av de nyblivna doktorerna under 1980-talet var kvinnor, en andel som jag hoppas vi kan se öka betydligt framöver.

#### Den postdoktorala arbetsmarknaden:

Efter att ha avlagt doktorsexamen går de flesta till akademiska anställningar i Sverige, en stor andel till utredningsinstitut, myndigheter, banker och andra svenska arbetsgivare, och resten försvinner ut ur landet. Den senare gruppen är ganska heterogen, den består dels av doktorander som kommit från andra länder för att utbilda sig och som sedan återvänder till

Tabell 4 Doktorers arbetsgivare november 1990

Nuv anst.	UU	LU	GU	SU	UmU	HHS	Andra	TOTALT	Män	Kvinnor
Samma un.	8	17	19	15	5	5	8	87	81	6
Annat un.	1	8	1	4	4	11	1	30	28	2
Regional högskola el. högskola utan forskarutb. i nationalekonomi	0	1	5	1	2	0	0	9	7	2
Forskn.inst. utanför un.	3	3	2	4	3	5	0	20	18	2
Offentlig sektor	2	3	5	7	4	4	3	28	26	2
Intresse-organisation	2	1	1	3	0	1	1	9	9	0
Banker	1	1	1	4	0	3	0	10	10	0
Övrig privat sektor	0	2	1	1	0	2	1	7	7	0
Utanför Sverige	7	7	5	7	0	2	3	31	26	5
Ingen information	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0
<b>TOTALT</b>	<b>24</b>	<b>42</b>	<b>40</b>	<b>45</b>	<b>18</b>	<b>34</b>	<b>17</b>	<b>220</b>	<b>201</b>	<b>19</b>

Källa: E. Wadensjö [1992] i Economics in Sweden, red L. Engwall

hemlandet, dels av doktorander som efter examen flyttar till något för dem nytt land för anställning vid universitet eller vid sådana internationella organ som OECD och Världsbanken. En mer detaljerad bild ges i Tabell 4, som avser de 220 doktorer som avlagt den nya doktorsexamen sedan dess begynnelse 1969 fram till år 1990.

Vi kan t ex notera att av de 24 doktorer som utexaminerats från Uppsala universitet under denna tid är 8 anställda vid universitet, endast 1 vid ett annat universitet (eller högskola), 7 arbetar vid svenska myndigheter, forsknings- och utredningsinstitut, och 7 arbetar utomlands. Vid Stockholms universitet är motsvarande siffror för de 45 utexaminerade: 15, 4, 14 och 7. Av alla de 220 doktorerna är en så stor andel som 40 procent anställda vid sitt hemmauniversitet, ca 10 procent har anställning vid något annat svenskt universitet, och ca 8 procent är anställda inom den privata sektorn i Sverige.

#### Brister i det nuvarande systemet:

Även om forskarutbildningen i stort fungerar bra i Sverige, så finns det naturligtvis saker som kan förbättras. Jag skulle

vilja nämna tre exempel: bristen på "sammällsekonomisk anatomi", ekonomisk historia, och forskning motiverad av frågeställningar hämtade ur verkligheten.

Det ges för närvarande ingen tid i forskarutbildningen åt studium av den "sammällsekonomiska anatomin", d v s hur samhällsekonomin ser ut med allas dess marknader, organisationer, institutioner m m. Sådan kunskap ingår inte formellt i utbildningen. Den får doktoranden skaffa sig på egen hand eller i grundutbildningen. Jag vill tillägga att om man talar med experter på anatomi vid Karolinska institutet, så säger de att ämnet är utdöende. Man drar in den ena tjänsten efter den andra i anatomi. Anatomikunskaper finns i stället lagrade på datorer. Men jag tror att det behövs mer satsning på anatomi inom ämnet nationalekonomi.

Jag tycker att det vore bra om man kunde införliva detta som en del av vad man bör kunna som ekonomie doktor. Det finns en risk annars att man går ut som doktor i t ex internationell ekonomi utan att veta särskilt mycket om hur de internationella överenskommelserna ser ut eller hur EU fungerar. I forskarutbildningen betonar vi metoderna, och det är

väldigt viktigt, av de skäl som anförts tidigare. Men jag skulle önska att vi skulle orka med att även utveckla deltagarnas insikter i samhällsekonomin anatomi. Jag tror att det nu, med den utveckling som skett inom informations- och incitamentsteorin, finns förutsättningar att diskutera institutioner och institutioners roll, i relation till den mikroekonomiska teori som ingår i utbildningen, på ett sätt som man inte kunde göra för tjugo år sedan.

Ekonomisk historia är ett viktigt ämne som förekommer i mycket liten utsträckning i den svenska forskarutbildningen idag. På MIT, däremot, ingår ekonomisk historia som ett obligatorium under första året av forskarutbildningen. Jag tror att detta kan fördjupa förståelsen för vad ämnet nationalekonomi handlar om. Vi kan dock inte ta bort delar av metodikinläringen under första året. Det blir kanske en för stor börda för dem som går in i forskarutbildningen att, utöver de metodkurser som redan ingår, läsa ekonomisk historia. Men grundutbildningen ger möjligen numera en något bättre förberedelse än vad den gjorde förut för forskarutbildningen (det är mitt intryck från egen undervisning). Så deltagarna kunde kanske orka med en mindre kurs i ekonomisk historia vid sidan om. Detta kommer att prövas här vid Handelshögskolan under innevarande läsår.

De som skriver på sin avhandling har vanligen fått sina frågeställningar ur facklitteraturen. Där finns redan en teori eller modell, man frågar vad som händer om man förändrar denna på det ena eller andra sättet. Det är bra och viktigt att ställa sådana frågor, men det vore roligt om det också fanns lite mer frågeställningar än vad som är vanligt idag som utgår från problem i verkligheten. Det kan t ex vara något som man läser om i dagspressen och som man går ut på egen hand och undersöker teoretiskt och eller empiriskt. Det är dock en mer riskfylld väg, och leder kanske inte alltid till den bästa inläringen på området man är intresserad av.

Därför bör man nog inte rekommendera doktorander att ägna sig alltför mycket åt detta. Men t ex i en avhandling bestående av tre uppsatser kunde kanske en baseras på sådan "verklighetsinspirerad" forskning. Den "litteraturinspirerade" forskningen behövs naturligtvis också. Dels för att professionen behöver bättre förstå den kunskap som finns samlad, och hur denna kan sträckas vidare ut. Dels därför att inläringseffekten av att gå i (eller nära) tidigare forskares "fotspår" kan vara mycket stor.

Om man (i Wadensjö [1992]) läser titlarna på de doktorsavhandlingar som framlagts sedan 1895 i Sverige så förefaller det som att det förut kanske var lite vanligare än nu med "verklighetsinspirerad" forskning, ofta med frågeställningar hämtade ur aktuell ekonomisk politik eller från ekonomisk historia.

Man kan se doktorsavhandlingen som ett gesällprov. Man utför ett arbete som ett bevis på teknisk skicklighet och mogenhet. Genom att utföra ett sådant gesällprov kan man lära sig mycket. För att bli en bra hantverkare på såg 1500-talet fick man vanligen först göra ett väldigt finurligt gesällarbete. I föreliggande fall består finurligheten ofta i metodologisk finess. Sedan väl gesällprovet avlagts kanske man som hantverkare förr i tiden inte gjorde riktigt så finurliga arbeten som i gesällprovet. Det är samma sak här. Man kanske gör en väldigt finurlig doktorsavhandling, börjar sedan att arbeta på Finansdepartementet, och har då inte tid med så mycket finurlighet. Men har man en gång lärt sig precision och metod i sitt gesällprov, så kan utredningsarbetet gå snabbare och resultatet bli av högre kvalitet.

#### Ulf Jakobsson:

Jag har inte så många invändningar mot det som har sagts utan jag tänkte ta upp det centrala dilemma som Jörgen Weibull också berörde och som finns när det gäl-

ler forskarutbildningen. Det är mycket svårt att frikoppla utbildning av forskare från utveckling i ämnet. Man kan ta som utgångspunkt att vi i Sverige inte kan ändra ämnets inriktning utan forskarutbildningen får följa med ämnets utveckling. Om man skall utbilda en grupp till forskare, får man utbilda dem som forskare just i det ämne som det är frågan om.

Internationellt går utvecklingen på ett påtagligt sätt mot ökad metodinriktning och mot en ökad formalisering. Detta har varit ännu mera påtagligt i Sverige. Om man går tillbaka 20 år i tiden var den svenska nationalekonomin i mycket högre grad inhemskt orienterad och hade mindre kontakt med en internationell forskning än i dag. Nu kan man säga att i huvudsak är både den svenska forskningen och utbildningen i Sverige inriktad på en internationell utveckling. Jag uppfattar detta i huvudsak positivt. För 25 år sedan hade man i Sydsvenska Dagbladet, som jag läste när jag studerade i Lund, en genomgång av var forskningen stod i olika ämnen. Bo Södersten skrev då om nationalekonomin under rubriken "Svensk forskning håller provinsialismens fana högt". Det var naturligtvis en viss överdrift men det låg ändå en hel del i det. I dag skulle jag säga att det inte har någon som helst täckning, utan nu är svensk forskning och svensk forskarutbildning i takt med internationell nationalekonomisk forskning.

Här uppstår naturligtvis ett par dilemma. Ett är: Hur förenar man en formaliserad approach och en stark inriktning på metodutveckling med en problemorientering, så att nationalekonomin fortfarande är ett samhällsvetenskapligt ämne? Det finns en tendens att nationalekonomin i alltför hög grad drar sig mot metod och teori och man kan säga att det är ett stort problem. Nu har de vetenskapliga metoderna finslipats men det finns en risk att de aktuella problemen förblir obearbetade av ekonomer, medan det uppstår något slags vakuum som fylls upp av andra per-

soner inom andra vetenskaper eller andra som inte har någon vetenskaplig utbildning överhuvudtaget.

Ett annat dilemma är den amerikanska dominansen. Det har kanske varit ett större problem tidigare men det finns fortfarande kvar. USA och de amerikanska universiteterna är helt dominerande inom ämnet och i stor utsträckning är det amerikansk kultur och amerikanska värderingar och på något sätt amerikanska problemställningar som bestämmer, eller i vart fall har en mycket kraftig påverkan på ämnets utveckling. Den amerikanska längtan efter mätbarhet präglar vetenskapen just nu. Det gäller exempelvis publicerade artiklar. För att detta skall ha en mening måste man ranka tidskrifterna. Detta är ett typiskt amerikanskt beteende. Vi ser för övrigt samma sak när man i TV sänder tennismatcher. Här räknas "first services in", "inforced errors" o s v. Även i amerikansk fotboll firar mätseriet triumfer. Vetenskapssamhället har här övertagit vad som i mångt och mycket är en del av den amerikanska kulturen. Sedan kan man tycka att det är positivt och bra och att det är mycket flummande som trängs ut av detta när det gäller mätbarheten. Även den starka specialiseringen är något amerikanskt. Vad som kan vara mera problematiskt är kanske att när det gäller problem som har anknytning till den så kallade verkligheten så är det ofta de amerikanska problemen som dominerar. På något sätt är det på de amerikanska universiteterna som man bestämmer vilka som är de intressanta forskningsfrågorna och vilka problemställningar som är värda att diskutera om man skall bli publicerad i vetenskapliga tidskrifter. Det är återigen ett dilemma att man får en dragning bort från svenska problemställningar, vilket kan bidra till att förstärka tendensen att de svenska ekonomiska frågeställningarna kommer i bakgrunden. Detta är några reflektioner om ämnet, som jag anser har en bäring på de problem som kan finnas i utbildningen.



När det gäller utbildningen finns ett dilemma, eller avvägning, som jag vill peka på. Jörgen Weibull visade ju här vart folk tog vägen som gått igenom en forskarutbildning och visade att huvuddelen stannar kvar vid universiteten. Nu har det skett en betydande förändring under senare år när det gäller forskarutbildningen; både en kvalitetshöjning och en strukturering av utbildningen och en höjning av genomströmningen – vi kanske inte har sett den än, men en höjning av intagningen i varje fall. Detta innebär att under de följande åren så kommer frekvensen av disputationer att gå upp mycket kraftigt. Det innebär i sin tur att man måste räkna med att i högre utsträckning än tidigare så kommer doktorerna att bli beroende av arbetsmarknaden utanför akademien. Det gör ju att man i uppläggningsen av forskarutbildningen måste fundera på avvägningen som ligger i att man måste å ena sidan ge en utbildning som leder fram till en förmåga att kunna forska och å andra sidan göra utbildningen attraktiv utanför akademien. Helt klart är att utbildningens mål är att man skall kunna skriva artiklar i vetenskapliga tidskrifter och få dem publicerade. Men sedan är frågan om man kan förena detta mål med utbildningen med att man också skall utbilda personer som skall kunna ta sig en plats på marknaden och försvara en plats på marknaden utanför den akademiska världen. Det är ett dilemma som jag tror att man inte har löst. För närvarande är det ju så, när det gäller att rekrytera ekonomer, som jag brukar säga utredningsekonomer, att det inte är lätt i dag. De som är duktiga på det här har en mycket god marknad och ofta ligger löneläget för de ledande långt över vad universitetsprofessorer har. Nu kan man ju som ekonom fråga sig – varför uppstår inte en ökad entry här? Kan en sådan här bristsituation uppträda år efter år? Kommer den att fyllas genom den doktorsutbildning vi har för närvarande? Jag är inte helt säker på det utan ser stora svårigheter att förena forskarutbildnings-

målet å ena sidan med kontakten med samhällsproblemen å andra sidan.

Vad finns det för förslag att lösa det här dilemmaet? Jag tror inte man kan sänka – och där vill jag ge Jörgen Weibull rätt – de höga metodkraven, utan man måste ha en utbildning som för fram doktorerna till forskningsfronten. Målet att man verkligen skall kunna publicera i vetenskapliga tidskrifter kan man inte ge avkall på. Men jag tror att man måste göra mera för att hålla problemkontakt med samhällsutvecklingen. Annars finns det risk att den stora satsning på förbättrad forskarutbildning som nu görs inte är hållbar på sikt. Är det så att man under de tre närmaste åren producerar ett överskott av doktorer som har svårt att komma ut i arbetslivet till de löner och villkor man förväntar sig, då kommer naturligtvis intresset för ämnet att sjunka och volymerna kommer att dras ned. Därför har institutionerna och professorerna i stor utsträckning ett långsiktigt egenintresse av att se till att utbildningen klarar det här dilemmaet, så att man både får fram personer som är kvalificerade forskare och som har fått en god bas för utredningsverksamhet. Då tror jag att de här sakerna som Jörgen Weibull pekade på kan tillföras. Det verkar nog för många lite mossigt att man skulle ha ekonomisk historia, men jag tror faktiskt att detta skulle vara ett viktigt bidrag till att hålla ämnets kontakt med ett samhällsvetenskapligt ämne. Ännu mera mossigt ter sig doktrinhistoria, men det är ju ändå så att nationalekonomi är en idébyggnad. Det är inte självklart att det är precis det här man skall lära ut. Ta t ex den väldigt omfattande mikroteorin som lärs ut i dag. Den härleds från ett fåtal grundläggande förutsättningar. Det vore mycket värdefullt, jag tror det är nästan nödvändigt, att sätta in detta i ett sammanhang och begripa varför man valt denna avsakts och samtidigt få en uppfattning om vilka alternativ som kan finnas.

Jag tror också när det gäller balansen mellan kurser och inläsning av litteratur

och kanske avhandlingsarbete å ena sidan och term-papers å andra sidan att man kanske mera skulle satsa på korta arbeten, där det kan vara lättare att förvärva den här utredningskapaciteten eller förmågan att använda de inhämtade kunskaperna. Det talas ju mycket om att utbildningen syftar till att ge studenterna analytiska redskap. Jag tror då det vore bra att använda de här redskapen också till att analysera problem på ett något mindre anspråksfullt sätt än när man skriver en avhandling.

Man kan också tänka sig att i tentamina ha mer generella frågor. Alltså inte bara bevisa det och det. I stället för att i huvudsak ha frågor som har anknytning till textboken, ha frågor där man tar upp ett samhällsekonomiskt problem och ber studenterna skriva om detta. Studenten får då vara beredd på den typen av frågor där man får använda sig av det man lärt sig i mikroteori eller makroteori för att diskutera ett problem. Det kan vara ett sätt att ta med detta i utbildningen, vilket kan bidra till att hålla fast kontakten med de samhällsekonomiska problemen.

Ty det finns just nu ett vakuumproblem. Om man skulle måla upp ett skräckscenario där man hårdrar en utvecklingstendens i riktning mot ökad formalisering å den ena sidan och en stark efterfrågan på utredarekonomer å den andra, kan t ex någon statsvetenskaplig institution sätta upp en utbildningsväg för utredningsekonomer som blir mycket populär, kanske både bland studenter och hos avnämare. Detta är inte någon utveckling som vi vill ha och kanske ligger det ganska långt bort men jag tror att man skulle vinna en del på att försöka möta en del av det behov som en sådan linje skulle tillfredsställa.

#### **Stefan Lundgren:**

Jag tänkte börja med att mot min bakgrund som departements tjänsteman tala om vilka behov som vi har av ekonomisk

kompetens och därefter gå över till frågan vad vi har för krav eller önskemål rörande just forskarutbildningen. Det som gäller för Finansdepartementet tror jag också är giltigt för andra delar av statsförvaltningen, t ex Riksbanken.

Institutioner vilkas verksamhet i betydande utsträckning har med nationalekonomiska frågor att göra har naturligtvis ett behov av en tjänstemannakader med nationalekonomisk utbildning. Men det är naturligtvis inte så att alla behöver ha en forskarutbildning, vare sig det är en licentiatexamen eller doktorsexamen. För många av arbetsuppgifterna är det fullt tillfyllest med en civilekonomexamen eller en magisterexamen. Många av arbetsuppgifterna gäller löpande bevakning av den ekonomiska utvecklingen i Sverige och utomlands, att ta fram prognosunderlag, att ställa samman statistik och göra beräkningar av olika slag. Det här är viktiga och nödvändiga arbetsuppgifter men jag tror att de flesta som har licentiat- eller doktorsexamen snart skulle känna sig överkvalificerade.

Finansdepartementet har ungefär 300 anställda. Av dem uppskattar jag att 60-70 personer jobbar med direkta nationalekonomiska uppgifter. Det är arbetsuppgifter som prognoser och skatteekonomiska beräkningar och analyser, bevakning och analyser av finansiella marknader, beredning av internationellt ekonomiskt samarbete, o s v. Till detta kommer dessutom budgetavdelningen, som jag inte har inkluderat i de 60-70, där man under senare år medvetet har satsat på att rekrytera budgethandläggare som har nationalekonomisk utbildning.

Hur många av de 60-70 personerna har en forskarbakgrund? Det är ett tiotal personer, jag har inte fått fram den exakta siffran, men det är ca 10 personer som har en licentiat- eller doktorsexamen. Fem har doktorsexamen och fyra av dessa är verksamma på chefsnivåer.

Min personliga uppfattning är att den här andelen av handläggare eller chefer

som har forskarutbildning är för låg. Den borde vara högre för att säkra en god kvalitet i det nationalekonomiska arbetet. Det är vanskligt att sätta upp ett exakt kvantitativt mål, men jag tycker det vore rimligt att ungefär en tredjedel av de personer som arbetar med nationalekonomiska frågor har forskarutbildning.

Vad jag efterlyser av kompetens när det gäller dem med forskarutbildning är tre saker. Det första är att självständigt kunna identifiera, formulera och analysera ekonomiska frågor, med betoning på självständigt. Det är att kritiskt kunna granska andras ekonomiska analyser. Det tredje är att man har metodologiska kunskaper, att man kan ekonometri, statistik och att man kan numeriska metoder för att hjälpa till med att bygga och tillhandahålla kvantitativa analysmodeller. Den här typen av kompetens på lite högre nivå borde rimligen kunna tillhandahållas av personer som har forskarutbildning.

Om man skall dissekera det här behovet närmare kan man identifiera två huvudtyper av kompetens. För det första det man kallar för policyanalys. Vi behöver personer som kan göra de här självständiga analyserna, att identifiera och diagnostisera ekonomiska problem, att identifiera olika handlingsalternativ och att göra konsekvensanalyser av dessa handlingsalternativ. Här behöver man bl a goda kunskaper i nationalekonomisk doktrin. Med doktrin menar jag framförallt metodkunskaper i den meningen att man kan nationalekonomiska modeller och använder sig av dessa. Man behöver dessa kunskaper i nationalekonomisk doktrin för att snabbt kunna ta sig an ett problem med rätt analysverktyg, att tänka och analysera på ett teoretiskt och ett konsistent sätt och att sedan på ett pedagogiskt sätt förmedla dessa analyser. Det är viktigt att man kan göra detta utifrån goda kunskaper i nationalekonomisk teori, inte minst med tanke på vad Ulf Jakobsson sade. Det finns många lekmän, inte minst politiker, som har väldigt förutfattade meningar om hur

ekonomin fungerar. Därför är det viktigt att man har personer med en gedigen teoretisk utbildning, som kan bena upp ekonomiska problem och kanske också tala om att det ibland förhåller sig på ett annat sätt än den gängse förutfattade meningen.

Det är just den här typen av analytisk träning som jag menar att forskarutbildningen tillhandahåller. Det sker dels på kursstadiet där man lär sig nationalekonomiska analysmodeller, men framförallt genom eget forskningsarbete. Det är då man får träning i denna självständiga analys, att fånga de väsentliga dragen i ett visst problem med hjälp av en lämplig modell samt att analysera olika handlingsalternativ inom ramen för denna. Det är förhoppningsvis också så att forskarutbildningen kan ge en viss analytisk mognad, att man inser att verkligheten är mångfasetterad, att ett problem kan behöva belysas utifrån olika utgångspunkter med hjälp av olika modellansatser innan man är redo för en samlad bedömning. Måhända är det här det brister lite grann idag. Den analytiska mognaden kanske inte riktigt kommer fram i dagens forskarutbildning med en stark metodinriktning och en stark inriktning på kvantitativa metoder.

Till en del får man naturligtvis en analytisk kompetens också i grundutbildningen. Där lär man ju ut ett antal standardmodeller för att man skall ha vissa grundläggande verktyg för ekonomisk analys. Men jag menar att forskarutbildningen ger en djupare insikt i de här tankemodellerna, framförallt ger den ett rikare sortiment att utgå ifrån. Jag tror också att forskarutbildningen i sig innebär en mognadsprocess, att förstå vad modeller är och hur de kan hjälpa oss att förstå och uppfatta verkligheten genom analyser men också att analysverktyg och forskning utsätts för en kritisk och ifrågasättande granskning.

Den andra huvudtypen av kompetens är mera teknisk och metodologisk. Vi har användning för personer som kan statistik

och ekonometri och som kan bygga modeller antingen det gäller skatteberäkningsmodeller eller fördelningspolitiska analyser. Här är det mer renodlad metodkunskap man behöver och det är en metodkunskap som ofta förvärvas först på forskarutbildningsstadiet. Man måste helt enkelt läsa mycket. Det här är behov vi har svårt att fylla många gånger.

Vad reser det som nu sagts om våra behov för krav eller önskemål på forskarutbildningen från vår sida? Då tycker jag att vi som avnämare utanför universitetsvärlden egentligen inte bör ställa särskilt stora krav på forskarutbildningen vare sig vad gäller utbildningsinnehåll eller ämnesområden. Forskarutbildning är trots allt forskarutbildning. Den är till för att utbilda personer som i första hand skall ägna sig åt akademisk verksamhet, forskning och utbildning inom universitetsvärlden. Det är främst den akademiska världen som skall ställa kraven på utbildningen utifrån inomvetenskapliga krav. Sedan är det en annan sak att den insikt och kompetens som förvärvas då man genomgått en forskarutbildning, har man också som en spin-off-användning av utanför forskarvärlden. Vi har användning av den inte för att utbildningen anpassas eller inriktas på de externa avnämarnas behov utan för den analytiska kompetens och det kritiska förhållningssätt som forskarutbildningen ger. Det är den vi behöver.

I viss utsträckning kan det ligga en risk i att alltför mycket anpassa forskarutbildningen till externa avnämarnas behov, t ex genom att försöka verklighetsanpassa och satsa mer på tillämpad forskning än på grundforskning, att satsa på vissa för dagen efterfrågade områden, t ex miljö- och energiekonomi som var aktuellt på 70-talet. Vi har större användning av analytiskt och metodologiskt välutbildade personer som kanske inte kan så väldigt mycket om verkligheten när de kommer till oss. All erfarenhet tyder på att om de har intresse för tillämpade frågor så kan de

ganska snabbt sätta sig in i sådana frågor. Vi har större användning för sådana personer än sådana som kommer till oss och kan väldigt mycket om ett visst område men å andra sidan har brister i sina metodologiska kunskaper och i ekonomisk teori. Det är lättare att reparera kunskapsluckor när det gäller frågor om hur verkligheten ser ut än att i efterhand reparera luckor i metodkunskap och bristande insikter i ekonomisk teori.

Det här är naturligtvis lite tillspetsat. Skulle forskarutbildningen bli väldigt esoterisk och ägna sig väldigt mycket åt inomvetenskapliga problem blir naturligtvis den här spin-off-effekten liten. Då skulle forskarutbildningen få liten relevans för oss. Men det är ändå i första hand en fråga för universitetsvärlden att bestämma innehållet i forskarutbildningen.

Däremot har vi ett önskemål om att forskarutbildningen skall gå snabbt. Vi har större användning för personer som kommer ut och har tagit sin doktorsexamen på 4, 5 eller möjligen 6 år än vad vi har för en person som har utbildat sig i tio år. Det är ändå så att de utbildade doktorerna kommer in ganska långt ner i hierarkin och då kommer de in fel i åldersstrukturen från början.

Till slut några allmänna reflektioner. Det är naturligtvis riktigt som Ulf Jakobsson säger att vi med den intagningsfrekvens som är i forskarutbildningen kommer att se en ganska starkt ökad produktion av doktorer framöver. Det måste jag säga att jag ser fram emot. Jag är nu i den positionen att försöka rekrytera personer med forskarutbildning, antingen det är licentiatexamen eller doktorsexamen. Men det är oerhört svårt att få tag i rätt sorts personer som har denna bakgrund och som har ett intresse av att börja jobba hos oss. Det är en klart uttalad brist på sådana personer. Det är möjligt att löneläget på Finansdepartementet har något att göra med saken. Jag tänker inte avslöja var det ligger, men däremot har jag roat mig med att ta fram en del

uppgifter. Då tittade jag på den lönestatistik som finns. Om man jämför en nytexaminerad doktor och tar genomsnittlig ingångslön jämfört med en nytexaminerad civilekonom så betalas det ca 50 procent högre månadslön för en ny doktor jämfört med en nytexaminerad civilekonom. Men det kanske inte är den relevanta jämförelsen därför att en nytexaminerad doktor kanske bör jämföras med en person med civilekonomexamen eller motsvarande plus en fyra, fem års yrkeserfarenhet. Då blir premien för forskarutbildning lägre, bara ca 10 procent. Så man kan fråga sig om forskarutbildning verkligen lönar sig. Om man ser på en licentiatexamen så är premien naturligtvis lite mer blygsam. Jämför man en ny lic med en nytexaminerad person så är premien 30 procent medan däremot en lic jämfört med en person som har två, tre års erfarenhet visar att premien försvinner helt. Det ger inget utslag i lönestatistiken. Det är också så att premierna tenderar att försvinna över tiden, bl a beroende på individuell lönesättning. Ibland är det så att personer som har den högre formella kompetensen kräver att premien skall ligga kvar över tiden men så är inte fallet. Det är den individuella lönesättningen och den individuella förmågan som ger utslag i längden.

En sista reflektion. Det är förbluffande hur få svenska personer med forskarutbildning som man återfinner i de internationella ekonomiska organisationerna. Det är så i EU och EU-kommissionen, det gäller OECD där vi har en klar underrepresentation och även valutafonden och världsbanken. Man kan fråga sig vad det beror på att svenskar i så liten utsträckning verkar söka sig till dessa internationella organ.

#### Lars Bergman:

Härnäst har vi följande debattordning. Jörgen Weibull får tillfälle för snabb replik om han så önskar och efter det för-

klarar jag ordet fritt. Avslutningsvis får inledarna avsluta.

#### Jörgen W Weibull:

Först en kort kommentar till det som sades sist. Det är visserligen så att man kan ha varit ute och arbetat och fått löneökning under tiden som man är forskarstudent, men tänk så mycket man lär sig och vilken personlig utveckling det innebär! Sedan tror jag det är så att man kan komma mycket högre, både lönemässigt och med avseende på hur intressant jobbet är, när man har den ingångsposition som en doktor har. I vissa fall krävs t o m numera doktorsexamen för anställning, inte minst internationellt.

Vakuumet som Ulf Jakobsson talat om skall vi förhoppningsvis kunna fylla med välutbildade doktorer; det kommer ju ut ett relativt stort antal varje år.

Jag skulle som sagt vilja att nya doktorer har mer av samhällsekonomisk anatomi i bagaget. Jag håller med Stefan Lundgren, att detta kan vi inte göra genom att ta bort metodkunskaper. Jag tror att anatomikunskaperna bör man tillgodogöra sig mer eller mindre informellt under forskarutbildningen, men också innan man påbörjar den. Kanske bör vi anstränga oss när vi ger teorikurser att bjuda in gästföreläsare utanför den akademiska världen. Ta industriell organisationsteori t ex. Bjud in någon som håller på med konkurrensfrågor. Eller internationell ekonomi; bjud in någon som berättar om EU eller WTO. Också i institutionernas seminarieverksamhet kan man i större utsträckning bjuda in folk "utifrån", t ex från Finansdepartementet. Vi kan då samtidigt behålla kraven på metodkompetens. Det är roligt att höra att avnämarna uppskattar denna så mycket.

Den analytiska mognaden som efterfrågas, den tror jag är svår att lära ut på ett direkt sätt. Man får hoppas att forskarutbildningen, framför allt genom konfrontation med en mängd olika modeller

och tillämpningar i seminarier (som man bör gå på som doktorand) kan ge en viss metodologisk och analytisk mognad. Man lär sig förstå att modellerna inte alltid skall tolkas exakt numeriskt, utan att de kan vara till stor hjälp att explicitgöra ett ekonomiskt resonemang i en komplex fråga. Förr skrev man inte alltid ned sådana resonemang i matematiska formler, men det fanns ändå naturligtvis någon sorts modell – med antaganden och deduktioner – i huvudet på författaren. Vad vi gör nu är att vi kräver att man explicitgör sina resonemang i matematiska formler. Detta dels för att man själv skall tänka klarare och redigare, så att man vet att ens slutsatser verkligen följer av antagandena, dels för att andra skall kunna gå in i resonemanget och diskutera egna alternativa hypoteser. Man kan i detta sammanhang se matematiken som ett språk som gör det enklare att tänka rätt.

Målet för forskarutbildningen: Ulf Jakobsson var inne på internationell publicering. Denna är mycket viktig. Men jag skulle kanske hellre säga att internationell publicering, snarare än att vara ett mål är ett medel – att testa kvalitet och relevans. För ytterst vill vi väl med forskarutbildningen få bra forskning och självständiga forskare och utredare som själva kan ta tag i relevanta frågeställningar och välja lämpliga metoder och arbetsätt för att analysera dessa. Och som dessutom kritiskt skall kunna granska andras arbeten. Som forskare bör man även kunna läsa den internationella facklitteraturen. Publicering i referee-granskade tidskrifter är inte ett idealiskt instrument för kontroll att man uppnått detta. Där finns ganska mycket slump, men det är det bästa test vi f n har. Det är ett sorts marknadstest, där anonyma experter provar de nya "produkter" som forskare försöker lansera.

Snabb genomströmning: jag håller helt med om detta. Detta önskar vi lärare och handledare också. Och vi gör så gott vi kan. Men det tar ju lång tid som ni märker, och medianåldern hos nya doktorer

är relativt hög, ca två år över den i USA (Wadensjö [1992]).

#### Lars Bergman:

Då går ordet till Lars Jonung och därefter Anders Björklund.

#### Lars Jonung:

Det har sagts här att det amerikanska mönstret dominerar svensk nationalekonomi. Det håller jag helt med om. Därför vill jag ställa frågan: Vad händer i USA med doktorsutbildningen? Den amerikanska motsvarigheten till vårt HSFR, the Social Science Research Council, kommer i dagarna att starta ett nytt nationellt program i syfte att påverka den amerikanska doktorsutbildningen och därmed bidra till en ny "main stream", d v s en ny huvudfåra i amerikansk nationalekonomisk utbildning. Det kanske viktigaste inslaget i programmet är att det skall vända sig till doktorander som vill låta valet av problem styra valet av teori och metod. Underförstått: alltför många doktorander och handledare låter teorin eller metoden välja problemet för avhandlingen. Nationalekonomisk forskning har med andra ord blivit teknikdriven. Programmet skall också inbjuda till studier och forskning inom discipliner som ligger nära ämnet nationalekonomi, till utvidgning av de ämnen som ekonomer forskar kring och till granskning av den gängse teoribildningen.

Vilka är medlen för att uppnå dessa mål? Man tänker sig pröva ett antal vägar. En väg är att doktorander skall få delta i seminarier med "leading economists" där de får lära sig att – jag citerar – "economics can be fun". De skall få träffa forskare som sysslar med frågor som ligger utanför de problem som de stöter på i sin doktorsutbildning. En annan tanke är att doktoranderna efter teorikurserna och innan de har valt avhandlingsämne skall få tillfälle att göra något slags praktiktjänst-

göring, en AT-tjänstgöring, i någon federal myndighet, i en bank, industri eller en internationell organisation. Först efter denna "internship" skall doktoranden välja ett avhandlingsämne. En tredje väg är att doktoranden i nationalekonomi skall få bättre kontakter med andra vetenskaper som ett led i sitt avhandlingsarbete.

Vad kan vi lära oss av detta? Initiativet bör tolkas som ett tecken på en amerikansk oro för vart ämnet nationalekonomi är på väg, en oro för innehållet i den nuvarande doktorsutbildningen. Det är just denna utbildning vi har kopierat i vårt land.

Låt oss då se på Sverige. En gång i tiden var inställningen bland svenska professorer snarast att undvika handledning av doktorander. Dessa skulle vara självgående. Gustav Cassel, Eli Heckscher, Gunnar Myrdal och Bertil Ohlin hade få eller inga doktorander. Gustaf Cassel hyste uppfattningen att ett land som vårt skulle på sin höjd ha tre till fyra nationalekonomer. Å andra sidan skulle de vara väldigt duktiga – ungefär i samma klass som Cassel själv.

Nu har vi passerat Cassels önskade nivå med råge. Vi har en stor produktion av nationalekonomer i vårt land och produktionen är i växande. Alla nyexaminerade doktorer kommer inte att hamna på våra akademiska institutioner, utan måste ut i "verkligheten".

Detta förhållande skapar ett dilemma för vårt ämne. Hur skall vi hantera avvägningen mellan kraven på tillämpning och teori. Här finns en motsättning som kan mötas med olika ansatser. Kanske bör vi inspireras av det amerikanska program jag nämnde inledningsvis?

En ansats är att separera ämnet nationalekonomi i två grenar: tillämpad nationalekonomi och teoretisk nationalekonomi, som fallet är inom fysiken. Vi kan skönja tecken i USA på den här utvecklingen redan. Ämnet tillämpad nationalekonomi kommer att överleva, enligt vissa bedömare, i ämnen som "law", "educa-

tion" och "environment" utanför ämnet (teoretisk) nationalekonomi som sysslar med den hårda "kärnan" av teori.

En sådan uppdelning finner jag oroväckande. Jag vill inte se den i Sverige. Jag hoppas på ett sammanhållet nationalekonomiämne med en gemensam kärna som det råder stor enighet kring. Kärnan bör innehålla element från ekonomisk historia, doktrinhistoria, institutionell ekonomi, m m, d v s delar som har fallit bort i jakten på metod och teknik.

Jag vill värna om ämnet nationalekonomi som en samhällsvetenskap. Vi har haft en stark påverkan inom ämnet av den naturvetenskapliga/matematiska metoden där denna för många blivit liktydig med den nationalekonomiska metoden. Detta tror jag är olyckligt. I stället vill jag efterlysa en "portföljansats" med ett bredare accepterande och med en större förståelse och faktisk pluralism för andra metoder och andra vetenskaper.

En engelsk ekonom lär har sagt att varje nationalekonom bör ha två slavar: en matematiker och en ekonometriker. Nu verkar det som om slavarna håller på att ta över. Hur skall vi då rädda nationalekonomen? Jag är inte säker på svaret – jag är inte ens säker på att ekonomen vill bli räddad – men jag är säker på att det är en uppgift som måste tas på allvar. Om vi inte gör det är risken stor att andra discipliner tar över traditionella frågor och problem från nationalekonomin och att i framtiden Nationalekonomiska Föreningen kommer att uppgå i Esoteriska Sällskapet.

#### Anders Björklund:

Jag hade först tänkt börja med att säga att jag inte kommer att bidra så mycket till debatten, men efter att ha hört Lars Jonungs inlägg så kanske jag ändå kommer att göra det. I varje fall så tycker jag att vi bör ställa frågan: Finns det några problem inom vår disciplin? Jag tycker att det finns två delfrågor här. Det första

gäller den internationellt inriktade forskningen inom vårt ämne, har vi några problem där? Enligt Lars Jonung har vi ett mycket allvarligt problem. Det andra är dagens forskarutbildning, har vi några problem där?

När det gäller den nationalekonomiska forskningen tycker jag inte att vi har några problem. Jag uppfattar dagens nationalekonomi som ett mycket brett ämnesområde där det finns en fin blandning mellan teori och empiri. Datainsamling uppskattas och institutionella kunskaper uppskattas. Detta att vår forskning är så formaliserad förstår jag inte alls. Jag tror att vi gör oss själva en björntjänst om vi – som Lars Jonung – försöker intala oss själva (och även intalar andra, journalister till exempel som avskräcks från att följa forskningen) att dagens forskning är så oerhört formaliserad. Om vi tittar på vad svenska nationalekonomer producerar och publicerar internationellt är det snarast slående hur mycket som handlar om Sverige och den svenska ekonomin, och hur mycket som har inspirerats av svenska problem. Trots att jag själv är tämligen empiriskt inriktad är jag egentligen förvånad över hur litet vi i grunden ifrågasätter våra teoretiska verktyg. Vi är nog också ganska lyckligt lottade i Sverige eftersom det är så tacksamt att skriva om just Sverige. När jag träffar mina nordiska kollegor, får jag ofta höra att vi i Sverige har det så bra för att "Den Svenska Modellen" är så känd. Det är därför så lätt att få ut artiklar som handlar om Sverige i de "fina" vetenskapliga tidskrifterna. Jag håller till viss del med dem. Vi är faktiskt lyckligt lottade eftersom Sverige uppfattas som ett så spännande land.

Jag håller heller inte med Lars Jonung när han hävdar att de artiklar vi ser i tidskrifterna är så oerhört "teknifierade". Vad är det som kännetecknar dem som är framgångsrika på tidskriftsmarknaden? Enligt min mening är det förmågan att vara "försäljare" och formulera klara och bra frågor och sedan driva dem på ett

spännande sätt. Det är inte bristande teknisk förmåga som förhindrar att framförallt unga ekonomer får in artiklar i tidskrifterna utan det är "försäljningsförmågan".

Sammantaget tycker jag att vi har ett ämne att vara väldigt stolta över. Själv brukar jag lite tillspetsat hävda att nationalekonomi är den särklassigt mest framgångsrika samhällsvetenskapen. Jag skulle vilja ge ett litet belägg för att så är fallet. Jag umgås till vardags nästan lika mycket med sociologer som med nationalekonomer. Det är ganska ovanligt att ekonomer citerar sociologer, men de citerar oss betydligt oftare. Det måste i varje fall tolkas som att vi har ett stort vetenskapligt inflytande.

Fråga nummer två är forskarutbildningen. Jag tror att vi här har ett allvarligt problem. Det är en paradox därför, som också Lars Jonung sade, att de gamla kända professorerna från seklets första hälft ofta struntade i forskarutbildningen. De var kanske mer intresserade av sina politiska karriärer än att få fram nya doktorer. I dag är det precis tvärtom. Jag undrar faktiskt om inte problemet med forskarutbildningen är ett slags överambition, att dagens generation professorer har så oerhört höga ambitioner med forskarutbildningen att den har blivit för avancerad. Och framförallt tycks det första året vara på tok för svårt. Dagens forskarutbildning sorterar fram dem som i en oerhörd hög takt kan tillgodogöra sig mycket formaliserad analys. Idérikeedom, mångfald, tålmod, beläsenhet prioriteras inte däremot. Det tror jag är ett problem.

Hur skall vi då göra för att ändra på detta? Det är svårt att säga. Jag tror inte att någon nationalekonom idag ifrågasätter att det krävs oerhört mycket investering i kvantitativa metoder. Vi har snarast för lite av det idag. Hur skall man uppnå den mycket omfattande investering i kvantitativa metoder som krävs och ändå inte stöta ut dem som inte kan lära sig bevisa tio teorem om dagen? Det är det som



är problemet. En del av lösningen kan vara att införa lite mer genomtänkta förkunskapskrav, kanske något i stil med 60 poäng i statistik och matematik sammanlagt, och kanske 20 poäng i vardera ämnet. Då har man en del av denna övning med sig när man kommer till forskarutbildningen. Man är lite bättre "uppvärmd" när man börjar det första året.

Sedan tror jag att man kan dra ner på takten litet grann. Takten är på tok för krävande och stöter bort många. Det finns många nationalekonomer i Sverige som verkligen har bidragit till nya idéer, mångfald inom ämnet, och till att göra nationalekonomi till ett så fint ämne som jag tycker att det är. Många av dem skulle inte klara dagens krav. Att jag själv inte skulle göra det har nog mindre betydelse. Med mera genomtänkta förkunskapskrav och litet lägre takt i inledningsskedet skulle vi klara oss mycket bättre och bevara vårt fina ämne.

#### Anders Klevmarken:

Alla tre inledarna och Anders Björklund har betonat vikten av kunskaper i matematik och ekonometri, men samtidigt har de sett detta som något slags dilemma. Jag skulle vilja hålla med om att det är ett dilemma i den bemärkelsen att studenternas förkunskaper är så dåliga att en stor del av första årets studier på forskarutbildningen måste användas för att försöka kompensera för bristerna i tidigare studier. I Uppsala använder studenterna 20 poäng, d v s halva året, till matematik, statistik och ekonometri. Det upplever t o m jag som ganska mycket, och jag kan förstå om man tycker att det finns ont om plats för kurser i ekonomiska ämnen.

För några år sedan gjordes en utvärdering av forskarutbildningen och forskningen i nationalekonomi av en internationell grupp av ekonomer. En av de kritiska synpunkter de hade var att det fanns mycket lite forskning i Sverige i teoretisk och metodutvecklande ekonometri. Där-

emot hade man lovord för den tillämpade forskningen. Detta förhållande återspeglar utbildningssituationen. De studenter som tas in till forskarutbildningen i nationalekonomi har inte samma förkunskaper i matematik, statistik och ekonometri som studenter vid goda universitet i Europa och USA. Även om de flesta tar en grundkurs i ekonometri på forskarutbildningen rekryterar vi mycket få studenter som skulle ha förutsättningar att bidra till den ekonometriska metodutvecklingen. Ämnesutvecklingen har dessutom varit oerhört snabb under de senaste decennierna. I dag är det inte tillräckligt att ha en grundkurs i ekonometri för att man ska kunna följa med i den internationella nationalekonomiska litteraturen. Om vi ser till behovet för att nå upp till den målsättning som flera av de föregående inläggen handlat om, så krävs det betydligt mer än en grundkurs i ekonometri innan våra studenter kan jämföra sig med dem som kommer från de bästa universiteten i andra länder.

Möjligen kan man kritisera den traditionella utbildningen i ekonometri för att producera ekonometriker, som huvudsakligen är intresserade av metoderna för deras egen skull. Som framgått ovan har dock den kritiken mindre fog i Sverige än i många andra länder. Vi behöver ekonomer som förutom grundläggande metodkunskaper också förstår hur man ska använda metoderna på ett förnuftigt sätt. Att lära ut det senare är en av de största svårigheterna i undervisningen. Stefan Lundgren nämnde behovet av analytisk mognad. På samma sätt finns det ett behov av metodmässig mognad. Man måste kunna se samspelet mellan observationer, teori och metodik. Denna mognad kan man endast få genom egna empiriska analyser. Möjligen med undantag för själva avhandlingsarbetet finns det som regel mycket lite i utbildningen av mer eller mindre självständigt empiriskt arbete. Våra studenter får också lite övning i kritisk värdering av data och kunskaper om

hur man hanterar situationer med bristfälliga data.

Vad ska man göra åt detta? Jag tror att man ska skilja på två saker. Det ena är en diskussion om vilka inslag som behövs i den ordinära forskarutbildningen i nationalekonomi, och det andra gäller en diskussion om vad som krävs för en specialistutbildning i ekonometri. När det gäller forskarutbildningen i nationalekonomi kan vi inte fortsätta att i själva forskarutbildningen försöka reparera bristerna i förkunskaperna, i stället måste grundutbildningen förändras. Jag håller med Anders Björklund om att man måste tydliggöra förkunskapskraven för forskarutbildningen och därigenom förhoppningsvis styra flera studenter i riktning mot matematik, statistik och ekonometri redan på grundutbildningen. I så fall måste det också erbjudas kurser i matematik och statistik som är tillrättalagda för ekonomer. Det nuvarande svaga intresset för dessa ämnen (bl a beroende på dåliga gymnasiekunskaper) kan man försöka stimulera genom att sätta in metoderna i ett empiriskt tillämpat sammanhang. Börja med att diskutera ett ekonomiskt problem, vad ekonomisk teori säger om det, vilka data man behöver för att belysa det empiriskt och fortsatt sedan med en diskussion om vilka metoder som behövs för en empirisk analys. På detta sätt kan ekonomi och ekonometri integreras i en och samma kurs. Det går att genomföra, men det är en arbetskrävande form av undervisning som kräver mer förberedelser än normalt.

För närvarande finns det ingen specialistutbildning i Sverige. Man kan möjligen ha olika åsikter om vi över huvud taget bör ha en i Sverige, men personligen har jag svårt att tänka mig att vi i längden kan underhålla en god forskarutbildning i nationalekonomi om det inte finns ett enda centrum i landet för utbildning av specialister i ekonometri.

Jörgen Weibull nämnde i sitt anförande att nationalekonomi är ett billigt forsk-

ningsämne i bemärkelsen att man endast behöver papper, penna och en dator. Det är nog en korrekt beskrivning av dagens förhållande. Men har man då inte alltför lite betonat behovet av data? Våra data är våra laboratorier! Som forskare behöver vi ständigt samla in nya data anpassade för våra problem, inte göra upprepade analyser på samma gamla datamängder och inte underordna oss de definitioner som redan finns i de data som insamlats för andra ändamål. Att få fram de data vi behöver kostar mycket pengar! Jörgen Weibull nämnde också att läkarna lär ut anatomi med hjälp av datorer. Det är faktiskt ingen dum idé att överföra på vårt ämne! Vi skulle kunna utbilda våra studenter betydligt bättre i samhällsekonomi, ekonometri och i policyfrågor om vi satsade lite mera på simuleringsmodeller. Simuleringstekniken används i många andra discipliner för att analysera komplexa system. Varför kan vi inte även göra det i nationalekonomi?

#### **Claes-Henric Siven:**

En aspekt som jag inte tycker har nämnts tidigare här är livscykelperspektivet. Den nya doktorsutbildning som kom i gång för cirka tjugo år sedan har inneburit att doktoranderna får en hårdare metodträning. Den är koncentrerad och den kommer på ett tidigare stadium. Man kan alltså egentligen inte jämföra gamla tiders forskarutbildning med den vi har nu. Doktoranderna kommer ut betydligt tidigare än vad de gjorde för tjugo år sedan. Det innebär i sin tur att man kanske inte skall ställa samma krav på mognad och överblick på de färdiga doktorerna som man gjorde på den tiden. Man kan fråga sig om inte doktorandutbildningen i första hand, med tanke på hur nationalekonomin ser ut som ämne, skall innebära en ordentlig träning i metod och att man skall ha lärt sig att skriva en bra avhandling. Sedan kommer överblicken och mognaden successivt. För detta talar ock-

så människans utveckling. Det är i tjugotrettioårsåldern som man orkar med den hårda analytiska träningen. Längre fram kommer förmågan att tillämpa teorin och att se de stora sammanhangen. Utifrån detta perspektiv borde man alltså ännu mera försöka att öka genomströmningen men samtidigt fundera på hur man skall vidareutbilda de doktorer som kommer ut ur systemet för att tillfredsställa kraven på överblick och mognad.

#### **Carl B Hamilton:**

Efter att ha lyssnat på så många gamla professorer får jag väl börja med att utmana doktoranderna. Ni måste väl ha funderat något på dessa frågor.

Jag tycker att en sak inte riktigt har kommit fram. Vad är det man kan lära sig vid ett universitet eller vid en handels-högskola, som man inte kan lära sig någon annanstans? Man går igenom ekonomi-metri, mikro, makro, internationell ekonomi. Problemet är att under tiden man håller på med allt detta sorterar man bort intressanta ämnen. Man sorterar kanske bort hur man skall förbättra världen, hur man skall ändra på saker och ting man tycker är fel i ekonomin. Varför är situationen sådan den är i u-länderna, trafiken, etc. Man krokmar och kommer aldrig igång. Man står där med ett output, som tillspetsat, består av matematiska metoder. Var finns de som vill förbättra världen? De har slutat för länge sedan och förbättrar världen någon annanstans utan metodkunskaper. De kan lyckas bättre eller sämre utan metodkunskaper, men jag tror att de lyckas sämre. Jag vill alltså lyfta fram den bortsållning som sker under doktorandtiden. Vi måste behålla dessa personer. Vi måste få dem att "överleva".

Dessutom, kafferummet är den kanske allra viktigaste platsen för en doktorand och det måste fungera för att man skall kunna säga att man har en kreativ miljö.

Jag är alltid skeptisk till jämförelsen mellan USA och Sverige. USA är ett väl-

digt stort land, man måste specialisera sig för att som forskare ta sig fram. Erfarenheten av Sverige är att man måste vara ganska all round. Även ur den synpunkten måste man fundera på de frågor som är ämnet för dagens diskussion.

Personlig mognad är väldigt viktigt, när avnämarna skall rekrytera folk, som någon var inne på. Jag har erfarenhet både av Jörgen Weibull och Lars Jonung och har doktorerat tillsammans med Ulf Jakobsson. Doktorsutbildning innebär inte nödvändigtvis att man får samarbetsförmåga, men i arbetslivet är detta att vara vänlig och att ha ett gott omdöme viktigt när man rekryterar medarbetare.

#### **Lars Bergman:**

Nu vill jag inbjuda närvarande doktorander att delta i debatten.

#### **Ingela Ternström:**

Jag håller med om vad som sades tidigare om vikten av informella kontakter. Jag har tänkt på vad som egentligen är syftet med forskarutbildningen, det tror jag är en viktig fråga. Man har kommit in på det på litet olika sätt i diskussionen, men syftet måste väl ändå vara att man skall skaffa sig en förmåga att analysera och förklara och i viss mån förutsäga en ekonomisk verklighet. Då är det viktigt att man har förmågan att koppla teorierna och metoderna till den ekonomiska verkligheten och det kan vara svårt. Man bör kunna lära sig göra den kopplingen i forskarutbildningen, eftersom den inte alltid är självklar.

Den andra frågan var vilka som kommer igenom forskarutbildningen. Man kan vara väldigt duktig på ekonomi, matematik och metoder men ändå ha svårt att göra kopplingen till verkligheten. Det är därför viktigt att titta på vad som betonas i forskarutbildningen.

**Jesper Roine:**

Det finns en ganska konkret sak som utbildningen borde kunna ta fasta på och det är, som Anders Björklund var inne på, att idériakedom och den typen av förmåga inte premieras särskilt mycket under första året. Många har här talat om vilka inkomster man har när man är färdig. Något som för de flesta ligger närmare till hands är hur utbildningstiden finansieras. Många är beroende av utbildningsbidrag och vid valet av vilka som skall få dessa tar man, vad jag förstår, endast hänsyn till resultaten på kurserna under det första året. Att göra något utöver dessa, t ex skriva en artikel i Ekonomisk Debatt, har jag själv blivit avrådd ifrån. "Lägg maximalt två dagar på det, det finns inte tid för sådant". Det tycks vara viktigare att skriva 67 poäng i stället för 65 på en tentamen. Det värderas högre än en debattartikel. Jag tycker det är synd och att attityderna på detta område borde förändras. Det är inte tillfredsställande att hänvisa till att "tentor är det enda mätbara vi kan basera våra bedömningar på".

**Stefan Lundgren:**

Jag skall fatta mig kort. Det har varit en spretig diskussion. Det var Jörgen Weibull som nämnde att man ändå skall se forskarutbildningen som en gesällutbildning med ett mästarprov och sedan är man i början av nästa karriär vare sig det är en karriär som forskare eller utredare. Man är inte fullfjädrad vare sig som forskare eller utredare den dagen man tar examen utan det kommer en inlärningsprocess därefter. Vad skall då gesällutbildning och mästarprov omfatta? Den kan inte omfatta allt utan det gäller att ge en god grund att stå på för den fortsatta karriären. Från min utgångspunkt som användare av dem som väljer en utredarkarriär så småningom är metodsidan – och då menar jag med metoder inte bara statistik och ekonometri och modellbyggnad

– utan också kunskaper i ekonomisk teori och att kunna använda dem och analysera problem med hjälp av dem, är det väsentliga. Det är möjligt att metodutbildningen har drivits för långt och att man ägnar alltför mycket tid åt den och för litet tid åt att främja kompetens i policyanalys, d v s att använda och tillämpa ekonomisk teori och ekonomiska modeller på praktiska problem.

Det är möjligt att man sorterar ut ett antal icke matematiskt intresserade personer, som också Carl Hamilton sade, och på så sätt går miste om ett antal begåvade världsförbättrare. Men det kan också vara så som Jörgen Weibull var inne på att ekonomi är en väldigt komplicerad historia och ett besvärligt ämne. Man kan behöva ha en god matematisk grund att stå på för att till fullo förstå ekonomin och ekonomisk teori. Det vore oss främmande t ex att på Tekniska Högskolan kräva att man sorterade bort en del av de matematiska kraven när det gäller utbildningen i hållfasthetslära därför att en del av dem som är intresserade av att bygga broar mest är intresserade av de estetiska aspekterna med brobyggande och mindre intresserade av de matematiska besvärligheterna med hållfasthet.

**Ulf Jakobsson:**

Jag har inte så mycket att tillägga. Utöver det som alla pekat på med olika grader av angelägenhet på dilemmat som finns kring metod å ena sidan och problemkontakt å andra sidan är det svårt att komma så mycket längre i denna diskussion innan man konkret börjar diskutera hur utbildningen ser ut. Det är självklart så och det är viktigt att poängtera att när det gäller metodkunskap och teorikunskap är det under doktorandutbildningen som man har chans att lägga en grund. Om man skulle ägna doktorandutbildningen åt andra saker skulle det vara helt förfelat. Tyngdpunkten måste ligga där. Konsten att lägga upp det hela ligger just i att ge

denna metodkunskap samtidigt som man behåller en problemorientering. Det är inte lätt att veta om detta sker vid varje enskilt universitet eller varje enskilt program.

En viktig synpunkt som har kommit fram är hur gamla studenterna är när de kommer ut från utbildningen. Många har påpekat att man är för gammal när man kommer ut. Men det kan vara en tröst att mognaden har fördröjts något, som Claes-Henric Siven sade. Om man är kronologiskt gammal, är man ändå mognadsmässigt inte för gammal när man kommer ut. Problemet ligger där inte i själva doktorandutbildningen, om man jämför med USA eller England, utan i den tidigare utbildningen. I USA och England börjar man utbildningen tidigare och därmed avslutar man tidigare. Jag tror att detta är en del av problemet att man lägger en grundläggande utbildning så högt upp i åren som det är frågan om. Förstaårsdoktorander i Sverige pressas med en egentligen ganska gymnasial utbildning som i en del andra länder kommer tidigare.

Det har också gått igenom i diskussionen: Är detta en renodlad doktorandutbildning och skall man låta den vara det, som Stefan Lundgren sade, och att man får vara glad om det faller ut något som har bra avnämare också. Men om man ser det ur deras synpunkt som genomgår utbildningen är det ändå en angenäm fråga om utbildningen passar för något annat än för att utbilda nya forskare.

#### Jörgen W Weibull:

Det har varit värdefullt att ha fått höra alla dessa synpunkter som kan hjälpa oss att göra forskarutbildningen bättre. Det har nämnts väldigt många olika saker och det förefaller omöjligt att här säga något väsentligt om dem alla. Jag vill kort ta upp bara några.

Jag håller med Lars Jonung om att det vore en katastrof att dela upp ämnet i en teoretisk och en tillämpad bit. Det är

mycket viktigt att det finns en kontaktyta mellan teori och tillämpning. Du påstår att det som är en accepterad metod vid ett universitet inte är accepterad vid ett annat. Jag har försökt tänka efter vilka metoder du talar om men har misslyckats. De metoder jag har hört talas om är ganska allmänt accepterade. Det är snarast så att andra samhällsvetenskaper tittar med viss avundsjuka på nationalekonomin. Text statsvetenskap och sociologi är spännande och för nationalekonomin relevanta ämnen, som ibland sneglar litet på oss. Vi har mycket att lära av dem, och de är intresserade av det vi har. Det är sant att vi har mer metoder än de. Det hänger nog ihop med att vårt ämne har en metodkärna från vilken man kan bygga vidare. Se på mikroekonomin, hur den har byggts ut under decennierna. Det är en kärna som har utvecklats kraftigt efter andra världskriget och som man nu bygger vidare på. Man tillför relevant komplexitet, som t ex strategiska element och asymmetrisk information i ekonomiska agenter beslutsfattande. Denna kärna gör att vi kan kommunicera väl med varandra inom ämnet, mellan nationalekonomins olika delområden, vilket är bra för nationalekonomin som helhet.

Anders Björklund tog upp problemet kring förkunskapskrav det första året. Jag håller med om att det vore bra om de som kommer in redan hade goda förkunskaper. Vi ställer redan nu vissa förkunskapskrav, men samtidigt är det ett dilemma om det finns kandidater som kanske inte riktigt uppfyller dessa men som verkar spännande och kreativa eller lovande på något annat sätt. Därför tillåter vi en viss blandning i antagningen. Vi tittar på all information vi har om de sökande. Hit till Handels får de t ex skriva ett kort brev om sig själva och varför de väljer att söka in till forskarutbildningen. Vi läser deras uppsatser, gör intervjuer med dem, kanske ringer upp tidigare lärare osv, och går inte bara efter betyg. Du nämner också den höga studietakten. Jag ser även

detta som ett dilemma. Vi vill ge doktoranderna all den kunskap och färdighet som sedan kommer att förväntas av dem, utan att de skall förlora intresse och ork. Det finns här ett visst problem med (ofta yngre) lärare som (med goda intentioner) vill komma ut med de senaste forskningsrönen till doktoranderna redan under deras första år. Det är inte heller lyckat.

Anders Klevmarken talade om kostnaderna för utbildning och datorer. Detta med datalaboratorier, att samla data och kanske t o m göra experiment i laboratorier vore synnerligen spännande. Jag skulle vara väldigt glad om vi kunde satsa mer på datalaborationer i forskarutbildningen, även om detta skulle resultera i en dyrare utbildning. Anders Klevmarken nämnde också att det inte finns någon specialistutbildning i Sverige i ekonomisk teori. Men man kan väl ändå säga att det finns folk som sysslar med detta t ex i Uppsala och här på Handelshögskolan? Timo Teräsvirta t ex jobbar just med metodutveckling (tidsserier), och den institutionen, ekonomisk statistik, erbjuder en forskarutbildning med utrymme för specialisering mot ekonomisk teori. Det vore mycket bra om man kunde satsa mer på detta i Sverige.

Det är viktigt som Claes-Henric Siven sade, att man får se det som att det finns en vidareutbildning efter det att man har disputerat. På de få år som står till förhållande under forskarutbildningen hinner man inte med allt man skulle önska.

Carl B Hamilton sade att vi sorterar bort folk som inte klarar av "matematikdosen". Jag ser detta som ett dilemma, och inget lätt dilemma, som diskuterats ovan. Du talar om sådana som har "lidelse att förändra världen". Det kan vara bra, men jag är litet rädd för sådana också. Det är bra att vilja förändra världen, men om man inte först vill förstå världen, vilka risker tar man inte då? Som akademisk institution får vi nog försöka hjälpa till med förståelsen av världen i första hand. Som lärare vill vi gärna ta oss an sådana

som vill förändra världen, men vi måste be dem om tålamod, att först satsa på en fördjupad förståelse av världen.

Ingela Ternström betonar att kafferummet är en viktig faktor i forskarutbildningen. Sant talat: diskussionerna i kafferummet är en mycket viktig del i forskarutbildningen!

Jesper Roine, du berättade att du hade uppmanats att bara studera, och inte skriva i Ekonomisk Debatt, som forskarstudierande. Vi brukar uppmana förstaårsdoktorander att i första hand satsa på att klara av kurserna. Vi har erfarenhet av sådana som har gjort en massa andra saker – jag menar en massa andra saker och inte bara att skriva i Ekonomisk Debatt. De har vanligen dragit ut rejält på studietiden och i en del fall inte fått någon examen, vilket så småningom blivit väldigt jobbigt för alla parter. Det är trevligt att kunna göra annat vid sidan om, och bra om man klarar av detta, men vi vill betona att man bör prioritera sina studier. Beträffande finansieringen så varierar den från ställe till ställe. Det är klart att man skall titta på helheten och inte bara på kurspoäng.

Jag vill tacka för alla förslag, vi skall försöka förbättra det vi kan.

#### Lars Bergman:

Jag vill tacka Jörgen Weibull, Ulf Jakobsson, Stefan Lundgren och övriga debattdeltagare för deras inlägg och förklarar mötet avslutat.